

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi valtion eläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Valtion sopimuspalkkaisella virkamiehellä on ennen 1 päivää tammikuuta 1988 tehdyn sopimuksen perusteella tietyin edellytyksin valtion eläkelain nojalla oikeus eläkkeeseen viran lakkauttamis- ja sopimuksen irtisanomistilanteissa. Esityksessä ehdotetaan lakia muutettavaksi siten, että jos edunsaaja, jolle on myön-

netty edellä tarkoitettu eläke, ennen eläkeiän saavuttamista tulee uudelleen valtion päätoimiseen palvelukseen, eläkkeen maksaminen keskeytetään uuden palvelun ajaksi.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1991 alusta.

PERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset

1.1. Nykyinen tilanne

Valtionhallinnossa on parhaillaan vireillä monia laajoja organisaatiojärjestelyjä. Esimerkkeinä voidaan mainita sosiaali- ja terveys-huollon keskushallinnon uudelleenjärjestäminen, jossa sosiaalihuolto ja lääkintöhallitus yhdistetään, sekä opetustoimen keskushallinnon uudelleenjärjestäminen, jossa kouluhallitus ja ammattikasvatushallitus yhdistetään. Myös valtion laitosten muuttaminen liikelaitoksiksi tulee jatkumaan.

Hallinnon organisaatiomuutoksiin liittyy virkojen uudelleenjärjestelyjä. Esimerkiksi virastoja yhdistettäessä yhdistettävien virastojen virat lakkautetaan ja perustetaan vastaavat virat uuteen yhdistettyyn virastoon. Samoin liikelaitosuudistusten yhteydessä entiset virat lakkautetaan ja perustetaan liikelaitokseen uudet virat.

Uudet virat pyritään organisaatiojärjestelyn yhteydessä täyttämään siten, että lakkautettu-

jen virkojen haltijat siirretään perustettaviin uusiin virkoihin. Virkamiehen asemaan ja tehtäviin ei siirrolla yleensä ole suurta vaikutusta. Uudistuksen yhteydessä saattaa virkojen kokonaismäärä vähentyä, jolloin kaikkia ei voida välittömästi siirtää uuteen organisaatioon. Ne, joita ei voida siirtää, pyritään mahdollisuuksien mukaan sijoittamaan muualle hallintoon.

Eräillä virkamiesryhmillä, nimittäin niillä peruspalkkaisilla ja sopimuspalkkaisilla virkamiehillä, jotka on nimitetty sanottuun virkaan ennen vuotta 1988, on viran lakkauttamistilanteissa erityisasema, joka perustuu jo nykyisin kumottuun lainsäädäntöön.

Peruspalkkaisella virkamiehellä on oikeus lakkautuspalkkaan, jos häntä ei voida viran lakkauttamisen yhteydessä sijoittaa vastaavaan uuteen virkaan. Vaikka lakkautuspalkkasäännöstö on virkamieslakiuudistuksen yhteydessä vuoden 1988 alusta kumottu, on tuo oikeus siirtymäsäännöksen perusteella voimassa vuoden 1992 loppuun niiden virkamiesten osalta, jotka olivat sanotussa virassa virkamieslain (755/86) voimaan tullessa 1 päivänä tammikuuta 1988.

Sopimuspalkkaisella virkamiehellä, jonka virka lakkautetaan ja jota ei välittömästi sijoiteta toiseen virkaan, on ennen vuotta 1988 tehdyn sopimuksen nojalla oikeus eläkevuo-siansa mukaiseen eläkkeeseen, vaikka hän ei ole saavuttanut eläkeikää. Koska viimeksi mainittua tilannetta ei pidetä varsinaisena eläketapahtumana, on oikeus sopia eläkeoikeudesta ennen eläkeikää kumottu virkamieslain-säädännön uudistamisen yhteydessä 1.1.1988 lukien, ja korvattu muilla toimeentulojärjestelyillä. Sanotun ajankohdan jälkeen tehtävissä sopimuksissa ei eläkeoikeudesta ennen eläkeikää ole mahdollista enää sopia. Sellaisia virkamiehiä, joille on ennen 1.1.1988 tehty sopimus, on valtionhallinnossa satoja. Muutoin sopimuspalkkaisen virkamiehen eläketurva määräytyy samoin kuin muilla virkamiehillä.

Lakkautuspalkan samoin kuin sopimuspalkkaiseen virkaan liittyneen erityisen eläke-edun tarkoituksena on ollut turvata ilman työtä jääneen virkamiehen toimeentulo. Lakkautuspalkkajärjestelmään kuuluu, että jos lakkautuspalkalla oleva virkamies sijoittuu uuteen virkaan tai tehtävään, lakkautuspalkka pidetään uuden viran tai tehtävän palkkausta vastaavalta osalta. Sopimuspalkkaisen virkamiehen erityiseen eläke-etuun ei vastaavaa periaatetta sisälly, mikä voi eräissä tapauksissa johtaa tilanteeseen, jota järjestelmällä ei ole tarkoitettu.

Jos nimittäin virkajärjestelyn yhteydessä lakkautetun sopimuspalkkaisen viran haltijaa ei ole voitu viran lakkauttamisen yhteydessä välittömästi sijoittaa uuteen virkaan, palvelus katsotaan päättyneeksi ja sopimukseen perustuva eläkeoikeus syntyy, vaikka asianomainen ei olekaan saavuttanut eläkeikää. Kahden kuukauden katkos palveluksessa valtion eläkelain (280/66) soveltamiskäytännön mukaan riittää laukaisemaan eläkeoikeuden. Jos asianomainen sanotun kahden kuukauden katkoksen jälkeen sijoittuu uudelleen valtion palvelukseen, saa hän yleisten säännösten mukaan eläkkeen vähentämättömänä sekä lisäksi uudesta virasta tai tehtävästä tulevan palkan. Ottaen huomioon, että sopimuspalkkaiseen virkaan liittyvän erityisen eläke-edun tarkoituksena on turvata työtä vaille jääneen virkamiehen toimeentulo, edellä mainittu tilanne ei vastaa sopimuksen tarkoitusta.

Aikaisemmin ei sanotunlaisia ongelmia ole ollut, mikä on johtunut siitä, että tilanteita,

joissa eläkeoikeus ennen eläkeikää on syntynyt, on ollut verrattain vähän. Käynnissä olevat ja lähiaikoina tapahtuvat laajat organisatiomuutokset merkitsevät kuitenkin erilaisten virkajärjestelyjen huomattavaa lisääntymistä.

1.2. Ehdotetut muutokset

Valtiolla yleisenä periaatteena on, että eläkkeellä olevia ei nimitetä virkaan. Ei myöskään ole perusteltua eikä valtion edun mukaista, että virkamies voi samalta ajalta saada sekä palkkaa että eläkettä ennen eläkeiän saavuttamista. Jotta edellä sanottu ei olisi järkevän virkojen täyttämisen esteenä, mikä koskee erityisesti laajoja virkojen uudelleenjärjestelyjä, ehdotetaan tilanne korjattavaksi. Valtion eläkelain muuttamisesta annetun lain (757/86) voimaantulosäännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että valtiolta ennen vuotta 1988 tehdyn sopimuksen perusteella eläkettä saavan ja ennen eläkeikää uudelleen valtion palvelukseen tulevan henkilön eläkkeen maksaminen keskeytetään. Uudelta palvelukselta edellytettäisiin, että se on päätoimista. Keskeytys kestäisi niin kauan kuin uusi palvelus kestäisi eli kun henkilö eläkeiän saavutettuaan jäisi eläkkeelle tai palvelus muusta syystä ennen eläkeikää päättyisi. Koska itse eläkeoikeus eläkkeen maksamisen keskeytyksestä huolimatta säilyisi, ei yleisten säännösten mukaan uudesta palveluksesta enää kertyisi uutta eläkettä. Tämä olisi niissä tilanteissa epäkohta, joissa henkilön saama eläke ei ole täysi. Tämän vuoksi tulisi edellä mainitussa voimaantulosäännöksessä säätää, että uudesta palvelusta kertyisi valtion eläkelain 2 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä eläkettä. Uudesta palveluksesta kertyvä eläke suoritettaisiin eläketapahtuman sattuessa.

2. Taloudelliset vaikutukset

Esityksen valtiontaloudelliset vaikutukset ovat vähäiset. Siltä osin kun palkkaa ja eläkettä ei makseta samanaikaisesti, se aiheuttaa säästöä.

3. Voimaantulo

Lainmuutos ehdotetaan tulevaksi voimaan vuoden 1991 alusta. Lakia sovellettaisiin sopi-

muksen perusteella valtiolta eläkettä saavaan edunsaajaan, joka lain voimaantulon jälkeen tulee uuteen valtion palvelukseen ennen eläkeiän saavuttamista.

4. Säättämisjärjestys

Kun ehdotuksella tultaisiin tietyissä tilanteissa puuttumaan sopimukseen perustuvaan eläke-etuuteen, joudutaan tarkastelemaan, onko sanotunlainen puuttuminen sen laatuista, että se on ristiriidassa perustuslainsuojan kanssa. Ottaen huomioon, että sopimukseen perustuvan erityisen eläke-edun tarkoituksena on turvata työtä vaille jääneen virkamiehen toimeentulo eikä toimia minään lisäetuna, on katsottava, että ehdotus ei puutu sopimuksen tarkoitukseen. Sopimuspalkkaisen virkamiehen oikeus viran lakkauttamistilanteessa eläkkeeseen ennen eläkeikää perustuu sopimukseen ja

valtion eläkelakiin. Valtion eläkelakia valmisteltaessa sanotun oikeuden ottamista eläkelakiin perusteltiin sillä, että se vastaa peruspalkkaisen virkamiehen oikeutta lakkautuspalkkaan (Eläkesääntökomitean mietintö; komiteanmietintö 1964:A 13, s. 33). Näin ei kuitenkaan nykyisin ole tilanteessa, jossa sopimuksen perusteella eläkettä saava ennen eläkeikää tulee uudelleen valtion palvelukseen, koska mitään pidätystä tai muuta päällekkäisen edun estävää järjestelyä ei ole.

Kysymys on näin ollen järjestelmässä olevan sellaisen puutteen korjaamisesta, joka ei vastaa järjestelmän tarkoitusta ja johon ei ole osattu järjestelmää luotaessa varautua. Tämä samoin kuin edellä esitetyt seikat puoltaisivat sitä, että ehdotettu lainmuutos voitaisiin toteuttaa tavalisessa lainsäädäntöjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

L a k i

valtion eläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan valtion eläkelain muuttamisesta 24 päivänä lokakuuta 1986 annetun lain (757/86) voimaantulosäännöksen 3 momentti seuraavasti:

— — — — —
Jos sopimuspalkkaisen viran haltijan kanssa ennen tämän lain voimaantuloa tehdyn sopimuksen mukaan eläkeiän saavuttaminen ei ole edellytyksenä vanhuuseläkkeen saamiseksi, on tällaisen viran haltijan oikeudesta eläkkeeseen hänen palveluksensa siinä virassa päättyessä voimassa, mitä sopimuksessa on määrätty ja valtion eläkelain 8 §:n 4 momentin b kohdassa, sellaisena kuin se on tämän lain voimaan tullessa, säädetty. Jos eläke edellä sanotun perusteella on myönnetty, sen maksaminen keskeytetään, jos edunsaaja ennen eläkeiän

saavuttamista tulee uuteen valtion päätoimiseen palvelukseen, sanotun palvelun ajaksi. Uuteen palvelukseen ei sovelleta valtion eläkelain 2 §:n 1 momentin 2 kohtaa eikä 8 §:n 5 momenttia.

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1991.

Lakia sovelletaan sopimuksen perusteella eläkettä saavaan edunsaajaan, joka lain voimaantulon jälkeen tulee uuteen valtion päätoimiseen palvelukseen.

Helsingissä 2 päivänä marraskuuta 1990

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Ministeri *Ulla Puolanne*

Laki

valtion eläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan valtion eläkelain muuttamisesta 24 päivänä lokakuuta 1986 annetun lain (757/86) voimaantulosäännöksen 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

— — — — —

Jos sopimuspalkkaisen viran haltijan kanssa ennen tämän lain voimaantuloa tehdyn sopimuksen mukaan eläkeiän saavuttaminen ei ole edellytyksenä vanhuuseläkkeen saamiseksi, on tällaisen viran haltijan oikeudesta eläkkeeseen hänen palveluksensa siinä virassa päättyessä voimassa, mitä sopimuksessa on määrätty ja valtion eläkelain 8 §:n 4 momentin b kohdassa, sellaisena kuin se on tämän lain voimaan tullessa, säädetty.

— — — — —

Ehdotus

— — — — —

Jos sopimuspalkkaisen viran haltijan kanssa ennen tämän lain voimaantuloa tehdyn sopimuksen mukaan eläkeiän saavuttaminen ei ole edellytyksenä vanhuuseläkkeen saamiseksi, on tällaisen viran haltijan oikeudesta eläkkeeseen hänen palveluksensa siinä virassa päättyessä voimassa, mitä sopimuksessa on määrätty ja valtion eläkelain 8 §:n 4 momentin b kohdassa, sellaisena kuin se on tämän lain voimaan tullessa, säädetty. *Jos eläke edellä sanotun perusteella on myönnetty, sen maksaminen keskeytetään, jos edunsaaja ennen eläkeiän saavuttamista tulee uuteen valtion päätoimiseen palvelukseen, sanotun palvelun ajaksi. Uuteen palvelukseen ei sovelleta valtion eläkelain 2 §:n 1 momentin 2 kohtaa eikä 8 §:n 5 momenttia.*

— — — — —

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1991.

Lakia sovelletaan sopimuksen perusteella eläkettä saavaan edunsaajaan, joka lain voimaantulon jälkeen tulee uuteen valtion päätoimiseen palvelukseen.

— — — — —

